

2.1. Виступ на засіданні батьківського всеобучу «Обдарована дитина у сім'ї»

Автор: Базалійська Любов Петрівна

Мета: надати психологічні основи ефективного впливу батьків на обдаровану дитину у сім'ї.

Відомо, що майбутнє цивілізації залежить від реалізації обдарованості людей.

Формування кожної особистості в основному відбувається у сім'ї.

Кожна дитина – унікальна і неповторна, кожна обдарована. Також у кожній дитини індивідуальний темп розвитку: одна росте швидше і випереджає своїх ровесників за багатьма показниками, інша – відстає в розвитку. Така ситуація може зберігатися досить довго, а може різко змінитися за дуже короткий час. У результаті той, хто показував високі результати, згодом зрівнюється за показниками розвитку зі своїми однолітками, а той, хто, здавалося б, відставав – різко виривається вперед.

Обдарованість – це щасливе відхилення від середньостатистичної норми.

Обдарованість – це вміння бачити незвичний ракурс у звичайному і виявляти невмотивовано високі, частіше за все творчі, здібності в одному чи декількох видах діяльності.

Обдарована дитина – це дитина, що відзначається яскравими, очевидними, іноді видатними досягненнями або має внутрішні передумови для таких досягнень у тому чи іншому виді діяльності.

На сьогодні психологами визнано, що рівень, якісна своєрідність і характер розвитку обдарованої дитини – це завжди результат складної взаємодії спадковості (природних задатків) і соціального середовища, опосередкованого діяльністю дитини (ігровою, навчальною, трудовою).

Маємо виокремити такі складові обдарованості дитини:

- задатки, схильності, що проявляються в підвищеній чутливості, певній вибірковості, динаміці психічних процесів;
- інтереси, їхня спрямованість, частота і систематичність їх прояву, домінування пізнавальних процесів;
- допитливість, прагнення створити нове, схильність до розв'язання та пошуку проблем;
- швидкість у засвоєнні нової інформації;
- схильність до постійних порівнянь, зіставлень;
- прояв загального інтелекту – схоплювання, розуміння, швидкість оцінювання й вибору шляху розв'язання, адекватність дій;
- емоційна забарвленість окремих процесів, емоційне ставлення, вплив почуттів на оцінювання, вибір, уподобання тощо;
- наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, працьовитість, систематичність у роботі, сміливе прийняття рішень;
- креативність – уміння комбінувати, знаходити аналоги, реконструювати; схильність до

- зміни варіантів, економічність у рішеннях, раціональне використання засобів, часу;
- інтуїція – схильність до надшвидкого оцінювання, рішень, прогнозів;
- швидке набуття знань, навичок, оволодіння прийомами, технікою праці, ремісничою майстерністю;
- створення особистих стратегій і тактик під час розв'язання складних, нестандартних, екстремальних ситуацій.

Ознаки обдарованої дитини:

- має значний обсяг знань;
- уміє помічати тонкі відмінності;
- уміє інтегрувати й синтезувати інформацію;
- уміє аналізувати ситуацію перед тим, як діяти;
- з власної ініціативи вибирає складні завдання;
- уміє оцінити процес, результат, наслідки;
- самостійно привносить засвоєне в нові умови;
- уміє створювати гіпотези;
- установлює причинно-наслідкові зв'язки, виявляє приховані залежності;
- здатна до творчих перетворень наявних умов та умов задачі;
 - уміє робити висновки;
 - має критичне мислення;
 - має великий словниковий запас;
 - виявляє високу допитливість;
 - уміє вловлювати зміст досить складних ідей;
 - має розвинуту інтуїцію

Розрізняють такі види обдарованості дітей:

1. Художня обдарованість.
2. Творча (креативна) обдарованість.
3. Соціальна, або лідерська обдарованість.
4. Інтелектуальна та академічна обдарованість.
5. Рухова (психомоторна) або спортивна обдарованість.

Фактори, які заважають розвитку дитини:

- багатство та різноманітність цінностей, установок, норм у суспільстві на даний час;
- швидкі соціальні зміни, в результаті яких народжуються відмінності між цінностями батьків та дітей;
- соціально-економічні труднощі, до яких відносяться не лише життєвий рівень, бідність,

а й расова дискримінація;

- зневажання дорослими почуття власної гідності;
- звуження експериментального простору, який частіше розглядається дорослими, як абсурдний, а не як необхідний;
- умови, що сприяють розвитку егоцентризму, як наслідок – послаблення традиційних сімейних та позасімейних зв'язків, втрата особистих зв'язків та відсутність відповідальності;
- перешкоди у повноцінній участі у сімейних справах;
- ставлення батьків до самого визнання обдарованості дитини.

Обдарована дитина може навіть не намагатися – вона творить, як дихає. Але не завжди дар виявляється сам по собі – його потрібно зуміти виявити.

Схильність дитини до праці є секретом дитячої обдарованості. Чим раніше починається розвиток здібностей і талантів, тим більше шансів на їх розкриття. Потрібно пам'ятати, що при наявності ознак обдарованості, здібностей дитини не працює фраза «талант себе проявить». Спостереження свідчать: діти часто приховують свої здібності, якщо дорослі не оцінюють їх належним чином.

Багато психологічних проблем дітей з ознаками обдарованості обумовлені ставленням батьків до самого факту обдарованості їхньої дитини.

Одна з головних психологічних проблем полягає в тому, що в них бачать дітей лінивих, упертих, інколи аномальних, «не з світу цього». Ранній та незвичайний розвиток дитини не помічають батьки, коли її нема з ким порівнювати; це можуть бути сім'ї, де виховують одну дитину, або навпаки, всі діти мають особливі здібності.

Інший варіант – батьки опираються визнанню своєї дитини обдарованою. Такий опір може бути прихованим чи несвідомим, але частіше зумовленим стереотипом «дивись, який розумник».

Опір може бути обумовленим, якщо батьки тож талановиті, але не знайшли сфери, де б використати свої особливі здібності, бажаючи щастя дитині, «заплющують очі».

Батьки можуть відчувати провину через те, що, як їм здається, вони не до кінця, чи не так, як потрібно, виконують свої обов'язки, частіше це пов'язано з соціально-економічним статусом сім'ї – розвиток коштує чималих грошей. Діти, відчуваючи провину батьків, починають приховувати свої здібності.

Трапляється, що батьки бачать обдарованість там, де її немає. Особливо, коли самі батьки обдаровані в якій-небудь сфері, на плечі дитини лягає прес батьківських очікувань, що може призвести до формування заниженої самооцінки, дитина буде сприймати себе як невдачу.

Коли батьки виявляють надмірне заохочення до якоїсь однієї сфери, діти швидко розуміють, що єдиний спосіб заслужити максимум батьківської уваги – це бути кращим в бажаній для батьків сфері.

Наслідки такого ставлення:

- талант може бути «заритий у землю»;
- розвивається невротичне бажання завжди бути першим;
- непомірні батьківські амбіції можуть викликати високий рівень агресивності та ворожості

Перед батьками постає задача – допомогти дитині пізнати себе, свої здібності, нахили, допомогти їй скласти програму свого розвитку на більш віддалену перспективу з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей.

Для прояву здібностей необхідна мотивація. Саме наявність обдарованості в поєднанні з мотивацією і завзятою працею дають можливість говорити про талант. Без мотивації обдарована дитина може так і не проявити свої здібності, а без роботи над удосконаленням свого дару може не домогтися великих результатів у даній галузі. Тому багато залежить від батьків – саме вони можуть створити відповідну мотивацію, поставити перед дитиною якусь привабливу ціль, для досягнення якої необхідні постійні заняття улюбленою справою, навчити дитину використовувати свої розумові здібності.

Звичайно, кожна сім'я сама краще знає, як виховувати свою дитину, але потрібно, щоб дитина знала про свою обдарованість, щоб звикла до неї, сприймала як даність, подарунок долі, який у певний момент можуть забрати, якщо не розвивати ознаки обдарованості, і треба ставитися до цього спокійно. Батьки будь-якої обдарованої дитини мають навчати її долати труднощі і переживати поразки. Вона не повинна постійно перебувати в стані ейфорії, викликаної власними винятковими здібностями.

Батьки повинні пояснити вундеркінду, що не варто сподіватися на постійний успіх, славу, а треба все-таки вчити в школі навіть ненависні предмети, а потім ретельно вибирати професію, подальший шлях.

Батькам потрібно завжди пам'ятати: чим більше у дитини обдарувань, тим легше їх втратити. Адже що унікальніша дитина, то більше негативних чинників на неї впливає. Тому вона має працювати інтенсивніше, ніж її менше обдаровані однолітки. Такій дитині потрібно постійно підкидати складні завдання, можливо, навіть такі, які вона зможе виконати лише разом із дорослим. Якщо дитина займатиметься лише тим, із чим прекрасно справляється сама, то, знову ж, розвиток може зупинитися. Пояснити це можна не лише з психологічної, а й з фізіологічної точки зору. Якщо довгий час мозок дитини постійно активно розвивався, а потім раптом цей розвиток сповільнився або зупинився, то змінюється біохімія мозку. У результаті, дитина не лише перестає розвиватися, а й з віком починає втрачати набуті навички, нерідко руйнуються й інші функції мозку – гарна пам'ять, аналітичні здібності тощо. До речі, це стосується не лише дітей. Дорослі, які перестають працювати над собою, починають втрачати набуті знання і навички, починаючи приблизно з 30 років.

Важливо, щоб така дитина не стала егоїстичною, самозакоханою, щоб була привчена до праці, могла покласти на себе домашню роботу. Часто трапляється, що обдаровані діти дуже вразливі, болючі, легко стомлюються, надмірно тихі, скромні або, навпаки, некеровані, розбещені і примхливі.

Наприкінці надаємо побажання-рекомендації батькам обдарованої дитини:

- батьки мають бути взірцем для дитини;
- необхідно створити вдома атмосферу, сприятливу для розвитку здібностей дитини;

- прагніть діяти послідовно;
- прагніть виховувати в собі звичку якнайчастіше говорити дитині «так»;
- використовуйте демократичний стиль спілкування з дитиною;
- не бійтесь несподіваних запитань дитини;
- поєднуйте вимогливість до дитини з повагою до неї;
- усіляко підтримуйте самостійність дитини.